

תורת הקורא

ובו הוראות מפורטות לבעלי קריאה

הלכות ומנהגים, דיוקים ודקדוקים, הערות ובירורים, חילופי נוסחאות, הקשורים בקריאת פרשת השבוע

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בכרחה במכון כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

פרשת במדבר

גליון מס' 149

ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה'

תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי

דיוקים ודקדוקים

א' ג': וְמַעֲלָה - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא 'וּמַלָּה', או לקרוא 'וּמַעֲלָה' בפתח העי"ן. וכן הוא להלן (ד' ו'): מְלַמַּעֲלָה.

א' ג': לְצַבְאָתָם - הבי"ת בשווא נח. ויש להזהר שלא להבליע את האל"ף שאחריה ולקרוא 'לְצַבְתָּם'. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרזנית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרזנית^א. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: לְרֹאבוֹן. לְשִׁמְעוֹן. נַחְנָאֵל. גִּדְעָנִי. פָּגַעִיאל. הַקְהִילוּ. תִּשְׁעָה. וְשִׁבְעִים. שִׁבְעָה. יִשְׂאוּ. יִסְעוּ. אֶלְעָזָר. וַקְהָת. וְשִׁמְעִי. וַיִּצְהָר. הַשִּׁמְעִי. וְקַלְעִי. וְלִקְהָת. הַיִּצְהָרִי. וַיְהִי. לְרֹאוֹת.

א' ד': וְאַתָּכֶם - התי"ו בדגש, והשווא נע. וכן הוא להלן (א' ה').

יְהִי - יש לבטא את הה"א בשווא נח^ב. ולא להבליעה ולקרוא 'יִי', או לקרוא 'יְהִי' בחיריק הה"א. וכן הוא להלן. וכן הוא להלן בתיבת: יְהִיָּה.

לְמַטָּה - הלמ"ד בפתח. ואין לקרוא 'לְמַטָּה' בשווא נע.

^א ענין זה מובאר בגליון פרשת ויצא תשע"ו הערה כ"א.

^ב תיבה זו היתה ראויה להינקד 'וַיִּתְּלָדוּ' בלמ"ד דגושה, אלא שנשמטה הדגש שבלמ"ד, ובא מתג לפנייה להורות על חסרון הדגש. וכיון שכך יש להסתפק האם השווא שבלמ"ד הוא שווא נע, כמו שהיה ראוי להיות אילו היתה האות נשאת דגושה, או שבהשמטת הדגש הפך גם השווא לשווא נח (והמנחת שי במאמר המאריך חקירה ב' הזכיר את תיבת 'וַיִּתְּלָדוּ' בין התיבות שיש להסתפק אם השווא בהן נע או נח).

ובספר אמרי שפר (ליורנו תרכ"ט, עמ' ז') כתב בפשיטות שהשווא בלמ"ד שבתיבת 'וַיִּתְּלָדוּ' הוא שווא נע.

למעשה, מזה שבכל כתבי היד מנוקד כאן 'וַיִּתְּלָדוּ' בשווא לבד, ואין כתבי יד המנקדים 'וַיִּתְּלָדוּ' בחטף פתח להורות על נעות השווא (כאשר בא שווא נע היוצא מן הכלל, יש סופרים שמנקדים בחטף פתח להורות על נעות השווא, כמבואר בארוכה במאמר החטפים), מוכח שהשווא שבלמ"ד הוא שווא נח ולא שווא נע, שכאשר בא שווא נע שלא ע"פ הכללים המקובלים, דרך הסופרים לסמן את נעותו כדי שלא יטעו ויחשבוהו לשווא נח, וכאשר כל הסופרים לא סימנוהו כשווא נע מוכח שהוא נח.

^ה בניגון הטעמים המקובל יש נטיה לנגן ולהטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

וכבר העירו על טעות נפוצה זו של הטעמת התביר בניגון מפסיק יותר מאשר הטפחא והשיבוש הנגרם מזה, בספר דברי קהילות (עמ' 48 הערה י'), ובספר עלה יונה (עמ' ת"ה).

ובמשנה (פסחים כ"ה ע"ב) איתא, שאחד מהדברים שאנשי יריחו עשו שלא כדין, שהיו כורכין את שמע, ופירש רבא בגמ' (ג'ו"ע"א) שהיו אומרים 'היום על לְבָבְךָ', וזה שלא כדין כי משמע שרק היום יהיו על לבבך ולא מחר. וההטעמה שם היא 'אֲשֶׁר אֲנִי מְצֹנֵךְ הַיּוֹם עַל-לְבָבְךָ' בתביר טפחא, וטעותם היתה שהפסיקו בתביר יותר מאשר בטפחא.

^א מחמת קלות האות הגרזנית במבטא, כאשר יש לפנייה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרזנית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מִלֶּךְ במקום מִלְּאֵךְ, שִׁמּוֹן במקום שִׁמְעוֹן, וַיִּנֶּג במקום וַיִּנְהֶג).

וזה מצוי פעמים רבות, וצריך והירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה. וכבר הזהיר על זה ביסוד ושוורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נוהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידגיש).

^ב וה"א זו נהגית כמו מפיק ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות 'עֲמָה' אֶתְהָ, וכדומה.

וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפיק ה"א. ויש הטועים לחשוב ש'מפיק' הוא דוקא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת 'מפיק' פירושו מוציא, דהיינו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, אף אם היא באה באמצע תיבה, ולא כמו בתיבה 'פְּדָהצור' (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נהגית כלל.

והטעם לכך שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה (כגון בתיבת 'יְהִיָּה'), ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ולכן אין צורך בנקודת המפיק. ובסוף התיבה לא רצו לנקד בשווא, מפני שיש תיבות המנוקדות בסופן בפתח גנובה ובמפיק יחד, כגון: גִּבְיָהּ, 'יִצְיָהּ', ואילו היו מנקדים בשווא ולא בנקודת המפיק, היה צורך לנקד בניקוד כפול, גם בפתח וגם בשווא, וכיון שלא ניתן לנקד אות אחת בשני ניקודים שונים, המירו את סימון השווא באות ה"א שבסוף תיבה לנקודה בתוך האות.

ויש לציין, שישנם כ"י בהם כאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י לניגוד שמנוקד: 'בְּהִשְׁמָה' (ויקרא כ"ו מ"ג), 'פְּדָהאל' (במדבר ל"ד כ"ח), 'יְהִידְפָנו' (שם ל"ה כ'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד 'פְּדָהאל'. וכן כתב באור תורה שבספרים ספריים מנוקד 'בְּהִשְׁמָה' עם נקודת המפיק בה"א, והביא דבריו בקסת הסופר ח"ב.

בעוד שהמנין הוא ששה וארבעים אלף, ועוד חמש מאות. וכן הוא להלן בשאר מנייני הפרשה.

א' מ':ו' וְהָלִיִּם - הלמ"ד רפה, ובשווא נח'. וכן הוא להלן.

התפקדו - הה"א בקמץ קטן, התי"ו בשווא נח, הפ"א בקמץ גדול, והקו"ף בשווא נע. וכן הוא להלן (ב' ל"ג).

א' נ': וְעַל כָּל־כְּלִי וְעַל כָּל־אֵשֶׁר־לֹ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'וְעַל־כָּל כְּלִי' וְעַל־כָּל אֵשֶׁר־לֹ.

יִשְׁרָתָהּ - הרי"ש בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים 'יִשְׁרָתָהּ' בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט'. וכן הוא ברי"ש שלהלן (ג' ל"א, ד' ט', י"ב, י"ד): יִשְׁרָתָהּ.

ב' ט':ו' וְשָׁנִים - היו"ד בחיריק. ואין להבליע את החיריק שביו"ד ולקרוא וְשָׁנִים.

ב' כ"א: וּמֵאֲתָיִם - האל"ף לא נשמעת, ונקרא 'וּמֵתָיִם'.

ב' כ"ד: וְשָׁלֹשִׁים - היו"ד לא נשמעת, ונקרא 'וְשָׁלֹשִׁים'.

ב' ל"א: לְמַחְנֶה זָן - הטעם מלעיל במ"ס.

לְאֶחָרָהָ - החי"ת בחטף פתח. ואין לקרוא 'לְאֶחָרָהָ' בשווא נח.

יִסְעוּ - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'יִשְׂאוּ' בשי"ן ואל"ף.

ג' ב': הַבְּכוֹר | נִדְב - מונח ופסיק אחריו, ואינו מונח לגרמיה".

ג' ג': הַמְּשָׁחִים - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של החי"ת, שלא ישמע שקורא 'הַמְּשֻׁכִּים' בכ"ף.

ג' ד': וַיִּכְהֶן אֶלְעָזָר וְאַיִתָמָר - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים 'וַיִּכְהֶן אֶלְעָזָר וְאַיִתָמָר'.

ג' ו': וְהֶעֱמַדְתָּ - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע³, למרות הקושי⁴. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע שקרא 'וְהֶעֱמַדְתָּ'. או לחלק את התיבה לשתי תיבות ולקרוא 'וְהֶעֱמַד תָּהּ'. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלקה לשתי תיבות, עדיף לקוראה בשווא נע.

ג' ז': כָּל־הָעֵדָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'כָּל הָעֵדָה'.

ג' ט': מֵאֵת - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע שקרא 'מֵת'. וכן הוא להלן (ג' מ"ט, ג').

ג' י"ב: וְהָיוּ לִי - הטעם מלעיל בה"א⁵.

ג' י"ג: כָּל־בְּכוֹרֶיךָ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'כָּל בְּכוֹרֶיךָ'.

ג' י"ז: גִּרְשֹׁנוֹן - הרי"ש בשווא נע. וכן הוא להלן.

ג' כ"א: הַגִּרְשִׁי - הרי"ש בשווא נע. וכן הוא להלן.

ג' כ"ה: פָּתַח - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא 'פֶּסַח' בסמ"ך⁶. וכן הוא להלן (ג' כ"ו, ד' כ"ה, כ"ו).

ג' כ"ז: הָעֵזִיאלִי - העי"ן בקמץ קטן.

ג' ל"ו: וְאַדְנִי - הוי"ו בפתח. ואין לקרוא 'וְאַדְנִי' בשווא נע.

ג' מ': אֵת מִסְפָּר שְׁמֹתָם - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים 'אֵת־מִסְפָּר שְׁמֹתָם'.

ג' מ"א: וְלִקְחָתָּ - מוטעם בקדמא ולא בפשטא⁷.

כשמדקדק בזה, ובפרט במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות.

¹⁴ ענין זה מבואר בגליון פרשת אמור תשע"ו הערה ט'.

¹⁵ ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

¹⁶ הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו (וראה מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד).

¹⁷ שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהוגן, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות.

אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרו ודלוגו עלי אהבה (כמבוא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחס הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקרו.

והוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקראו בתי"ו דגושה.

¹⁸ הטעם קדמא הוא טעם מחבר, ואילו הטעם פשטא הוא טעם מפסיק, ותמונתם זהה, וסימן ההיכר ביניהם הוא שהטעם קדמא מסומן תמיד מעל האות המוטעמת, כשאר הטעמים שמסומנים במקום ההטעמה (כגון: וַיִּקְרָא), ואילו הטעם פשטא מסומן תמיד בסוף התיבה (כגון: לְאֹרֶן).

ובמקרה כמו כאן, שההטעמה היא באות האחרונה של התיבה, אם הטעם הוא קדמא יש לסמנו בראש האות או באמצעה (וְלִקְחָתָּ), ואם הטעם הוא פשטא

¹ עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה (או אחת מהאותיות כל"ב המנוקדות בפתח להורות על ידוע), ואין מתג לפני השווא, השווא נח.

וכאן אין מתג לפני השווא (וכ"כ מנחת שי במדבר א' ג', ח' ר'), ומוכח שהלמ"ד שאחריה בשווא נח. ואע"פ שיש מעט ספרים עם מתג לפני השווא, ספרים אלו הלכו בשיטה אחרת שלא דקדקה בהנחת מתגים אלו, ולא באו להורות שהשווא נע (כמו שהוכיח רז"ה, עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה הערה ה'). וכן כתב להדיא ר"י חיוג' (שלשה ספרי דקדוק, עמ' 130), שהלמ"ד שבתיבת הלויים בשווא נח. ובסידור ר' שבתי סופר (תפילת שבת, משנת השיר שהלויים היו אומרים) כתב שהלמ"ד בשווא נע, ואף כתב שמהרש"ל בסידורו ניקד את הלמ"ד בחטף פתח, דהיינו שהבין ג"כ שהשווא נע. וכנראה מכיון שבספריהם היה מתג, לא חילקו, והסיקו מכך שהשווא נע.

² כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

³ משום נסוג אחור. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'.

⁴ ברוב העדות אין הבדל בהגייה בין אות שי"ן שמאלית לאות סמ"ך.

⁵ בגמרא (מגילה כ"ד ע"ב) כתוב שאין לכהן לישא את כפיו אם קורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף, וכן אין למנות כשליח ציבור מי שקורא כן. וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן ג' סעיף י"ב).

ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

ובערוך השולחן (סימן ג' סעיף י"ה, סימן ס"א סעיף ח', סימן ס"ב סעיף ב') כתב שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, אך בכל זאת כתב (סימן ס"א סעיף ח') שבקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול

